



Pogrzeb kapitana Meyznera Juliusza Słowackiego jako przykład wiersza żałobnego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Wisława Szymborska, *Rehabilitacja*, [w:] tejże, *Wołanie do Yeti*, 1957.
- Źródło: Juliusz Słowacki, *Na sprowadzenie prochów Napoleona*, [w:] tegoż, *Wiersze*, oprac. J. Brzozowski, Z. Przychodniak, Wrocław 2013, s. 243–247.
- Źródło: *Sądy współczesnych o twórczości Słowackiego (1826–1862)*, oprac. A. Ciemnoczołowski, K. Pecold, B. Zakrzewski, Wrocław 1963, s. 184.
- Źródło: Alina Witkowska, *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. A. Kowalczykowa, J. Bachórz, Wrocław 1991, s. 1002: *Wielka Emigracja*.
- Źródło: Alina Witkowska, *Wielka Emigracja*, [w:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. J. Bachórz, A. Kowalczykowa.
- Źródło: Stanisław Makowski, *Powstanie listopadowe*, [w:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. A. Kowalczykowa, J. Bachórz, Wrocław 1991, s. 755–756.
- Źródło: Juliusz Słowacki, *Pogrzeb kapitana Meyznera (fragment)*, [w:] tegoż, *Wiersze*, oprac. J. Brzozowski, Z. Przychodniak, Wrocław 2013, s. 263.
- Źródło: Juliusz Słowacki, *Pogrzeb kapitana Meyznera (fragment)*, [w:] tegoż, *Wiersze*, oprac. J. Brzozowski, Z. Przychodniak, Wrocław 2013, s. 259.
- Źródło: Iwona Drobczuk-Zwolińska, *Dwie śmierci romantyczne*, „Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie” 2003, z. IX, s. 23.
- Źródło: Jerzy Starnawski, *Słowacki we wspomnieniach współczesnych*, Wrocław 1956, s. 206.
- Źródło: Juliusz Słowacki, *Pogrzeb kapitana Meyznera*, [w:] tegoż, *Wiersze*, oprac. J. Brzozowski, Z. Przychodniak, Wrocław 2013, s. 259–263.



Pogrzeb kapitana Meyznera Juliusza Słowackiego jako przykład wiersza żałobnego

Édouard Manet, *Pogrzeb*, ok. 1867

Źródło: licencja: CC 0 1.0.

((Jerzy Starnawski

Słowacki we wspomnieniach współczesnych

W kilka minut później oddech chorego zaczął się stawać coraz trudniejszym i rzadszym: widocznie zbliżało się konanie.

Podtrzymywana na mym ręku głowa jego stawała się coraz bezwładniejszą, śmiertelna bladość pokryła oblicze, ale dziwna pogoda opromieniła w chwili zgonu twarz konającego, i jakby zadatek wiekuistego pokoju, pozostała na niej i po śmierci. Ciężka walka żywota zakończyła się tryumfem prawdy i miłości. Oto jest słaby szkic tej wzniosłej chwili, co i na moje życie wpłynęło też zbawiennie.

Źródło: Jerzy Starnawski, *Słowacki we wspomnieniach współczesnych*, Wrocław 1956, s. 206.

Tak ostatnie momenty życia Juliusza Słowackiego opisywał w jednym z listów [Zygmunt Szczęsny Feliński](#). Śmierć fascynowała romantyków. Uznawano ją za jeden z bardziej tajemniczych aspektów życia człowieka. Stała się popularnym motywem literackim oraz przedmiotem rozważań romantycznych filozofów. Opisywano ją na różne sposoby, nie

zawsze była to piękna śmierć. Dramatyczne realia śmierci bohatera walczącego o wolność ojczyzny w powstaniu listopadowym zostały upamiętnione w wierszu żałobnym Juliusza Słowackiego *Pogrzeb kapitana Meyznera*.

Twoje cele

- Opisziesz okoliczności śmierci i pogrzebu kapitana Józefa Meyznera.
- Wskażesz cechy liryki funeralnej w wierszu *Pogrzeb kapitana Meyznera*.
- Wyjaśnisz, czemu może służyć deheroizacja bohatera narodowego.
- Porównasz wymowę wiersza Juliusza Słowackiego z obrazem Władysława Podkowińskiego *Marsz żałobny*.



Od lewej: Caspar David Friedrich, *Cmentarz w śniegu*, 1826, Caspar David Friedrich, *Wejście na cmentarz*, ok. 1825

Źródło: domena publiczna.

Iwona Drobczuk-Zwolińska

Dwie śmierci romantyczne

Śmierć jest jednym z najbardziej uniwersalnych, a jednocześnie najmniej znanych faktów życia ludzkiego. Obecna w filozofii, religii, malarstwie, literaturze, częściej pojawia się w abstrakcyjnej, wysublimowanej formie niż jako konkretne zdarzenie egzystencjalne, mające miejsce w życiu każdego.

[...]

Śmierć jest zatem elementem literatury romantycznej, więcej, można powiedzieć, że w pewnej mierze organizuje część romantycznych fabuł, postaw i filozofii romantycznej. Śmierć bohatera jako temat i wątek zajmuje wiele miejsca w literaturze romantycznej. Romantyzm polski przedstawił szereg obrazów walki i śmierci bohatera, zwłaszcza śmierci za ojczyznę. Są to śmierci poniesione w boju, w okolicznościach w szczególny sposób wywyższających postać

bohatera, śmierci męczeńskiej, wreszcie śmierci samotnej na emigracji.

Źródło: Iwona Drobczuk-Zwolińska, *Dwie śmierci romantyczne*, „Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie” 2003, z. IX, s. 23.

Wielka Emigracja

Wielka Emigracja to nazwa ruchu emigracyjnego Polaków po upadku powstania listopadowego w 1831 roku. Aby uniknąć represji ze strony Rosji i znaleźć sojuszników dla sprawy polskiej, Królestwo Polskie opuściło wówczas wielu żołnierzy i członków Rządu Narodowego, a także pisarzy, artystów, inteligentów, którzy za granicą szukali schronienia i lepszego bytu. Na emigracji w Paryżu znaleźli się między innymi: Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Zygmunt Krasiński czy Fryderyk Chopin.

Najważniejszym ośrodkiem wychodźstwa Polaków stała się Francja, a Paryż – stolicą Wielkiej Emigracji. Wielu Polaków osiedliło się także w Wielkiej Brytanii, Belgii, Szwajcarii, Algierii i Stanach Zjednoczonych. Sytuacja emigrantów była trudna nie tylko z powodu problemów materialnych:



XIX-wieczna grafika przedstawiająca scenę przyjęcia polskiego emigranta we Francji

Źródło: domena publiczna.

((Alina Witkowska

Wielka Emigracja

Uchodźcy z Polski 1831 roku byli ludźmi wielkiej klęski. Nieśli ze sobą świadomość katastrofy ojczyzny, ruiny własnego życia, ale także gotowi byli do wewnętrznej dyskusji o szansach powstania listopadowego, do poszukiwania winnych porażki, do rozrachunków. Te namiętne spory toczyły się już w trakcie powstania, finalna klęska tylko je nasiliła, spór o przeszłość czyniąc główną namiętnością, tworzywem intelektualnym i ową paradoksalną jednością niezgody.

Źródło: Alina Witkowska, *Wielka Emigracja*, [w:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. J. Bachórz, A. Kowalczykowa.

Śmierć kapitana Józefa Meyznera



Czesław Tański, *Pochód śmierci po drodze życia*, 1898

Źródło: domena publiczna.

Juliusz Słowacki, po powrocie z podróży po Grecji, Egipcie, Palestynie i Syrii oraz po pobycie we Florencji, również osiedlił się na stałe w Paryżu. W okresie tym poecie coraz bardziej doskwierała samotność, poczucie niezrozumienia, a także świadomość pogarszających się warunków bytowych polskich wychodźców. Wiersz pt. *Pogrzeb kapitana Meyznera*, napisany przez poetę w 1841 roku, stał się wyrazem dramatycznego położenia emigrantów, którzy wcześniej całe swoje siły i środki zaangażowali w walkę o odzyskanie niepodległości. Józef Meyzner (1803–1841), któremu Słowacki poświęcił utwór żałobny, był absolwentem prawa Uniwersytetu Warszawskiego oraz kapitanem 9 pułku wojsk polskich w powstaniu listopadowym. Pisał także wiersze i teksty publicystyczne. Należał do tego pokolenia Polaków, których losy związane były z niepowodzeniem romantycznego zrywu narodowowyzwoleńczego. Zmarł w jednym z paryskich szpitali, jego ciało jako ubogiego miało trafić do miejskiego prosektorium, a stamtąd do zbiorowej mogiły. Dopiero jeden z polskich emigrantów – [Franciszek Łubieński](#) zainicjował składkę na odrębny grób dla kapitana. Tragizm życia bohatera podkreślano również w nekrologu, który ukazał się w prasie emigracyjnej:

***“ Sądy współczesnych o twórczości Słowackiego
(1826–1862)***

Dnia 23 [...] z powszechnym żalem ziomków swe zakończył przykładne, pracowite, pełne poświęcenia życie kapitan Józef Meyzner. [...] W oku publicznym zajmował niemałe miejsce; nie wątpimy przeto, że przyjaciele jego liczni, osobiści i polityczni, nie zaniechają po posłudze ostatniej, którą mu oddali, wystawić jeszcze pamięci Jego należne uczczenie, na które swoim życiem tak szczerze pracował i tak bogato zasłużył.

Źródło: *Sądy współczesnych o twórczości Słowackiego (1826–1862)*, oprac. A. Ciemnoczołowski, K. Pecold, B. Zakrzewski, Wrocław 1963, s. 184.



Caspar David Friedrich, *Grób Gerharda von Kugelgen*, 1821–1822

Źródło: domena publiczna.

Utwór *Pogrzeb kapitana Meyznera* jest przykładem liryki **funeralnej** – żałobnej. Można w nim odnaleźć również elementy **elegijne**. Mimo że Juliusz Słowacki bezpośrednio nie heroizuje Józefa Meyznera, jego wiersz ma charakter **epicedium**, czyli utworu żałobnego. Klasyczne epicedium składa się z następujących części:

- *laudatio* – pochwała zalet i zasług zmarłego
- *comploratio* – opłakiwanie
- *luctus* – żal po stracie
- *consolatio* – pocieszenie

W wierszu *Pogrzeb kapitana Meyznera* nie występuje typowa część **konsolacyjna**.

O elegijności utworu Słowackiego świadczy poważny, refleksyjny ton rozpamiętywania tragicznego losu bohatera, a także uniwersalna problematyka egzystencjalna – w tym

przypadku dotycząca przemijania życia człowieka, którego biografia została związana na stałe z emigracyjnym losem Polaków.

W końcowej strofie utworu rozbrzmiewa błagalna apostrofa do Boga, sformułowana w imieniu grupy wygnańców zapomnianych przez Europę. Juliusz Słowacki podkreśla tragizm emigracyjnej wspólnoty Polaków, których życie zostało zdeterminowane przez udział w powstaniu.

((Juliusz Słowacki

Pogrzeb kapitana Meyznera (fragment)

Ale Ty, Boże! który z wysokości
Strzały Twe rzucasz na kraju obrońce,
Błagamy Ciebie, przez tę garstkę kości!
Zapał przynajmniej na śmierć naszą – słońce!

Źródło: Juliusz Słowacki, *Pogrzeb kapitana Meyznera (fragment)*, [w:] tegoż, *Wiersze*, oprac. J. Brzozowski, Z. Przychodniak, Wrocław 2013, s. 263.

Słownik

epicedium

(gr. *epikedeion*) – pieśń żałobna wywodząca się z greckiej liryki chóralnej, która była układana na cześć sławnej dorosłej osoby wyróżniającej się określonymi zasługami. Schemat retoryczny *epicedium* przełamał między innymi Jan Kochanowski w *Trenach*

deheroizacja

(łac. *de-* + heroizacja; gr. *heros* – bohater) – pozbawienie kogoś lub czegoś cech heroiczych

elegia

(gr. *elegia* < *élegos* – pieśń żałobna) – utwór o poważnej, refleksyjnej treści, wywodzący się z liryki żałobnej, często dotyczący problemów egzystencjalnych, związanych ze śmiercią i przemijaniem; najczęściej elegie były pisane w formie liryki bezpośredniej, utrzymanej w tonie smutnego rozpamiętywania, rozważania lub skargi

funeralny

(łac. *funerāre* – uroczyste pochować, pogrzebać zmarłego) – dotyczący pochówku i żałoby po zmarłym

konsolacyjny

(łac. *consolatio* – pocieszenie) – dotyczący pociechy po śmierci bliskiej lub szanowanej osoby

Prezentacja TED

Polecenie 1

Obejrzyj nagranie. Na podstawie podanych informacji sporządź notatkę na temat Józefa Meyznera. Wynotuj okoliczności śmierci i pogrzebu kapitana.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10BaDTde>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film pod tytułem Pogrzeb kapitana Meyznera jako romantyczny wiersz żałobny.

Polecenie 2

Korzystając z dostępnych źródeł, przypomnij sobie, w jaki sposób przedstawiano śmierć innych bohaterów walczących w powstaniu listopadowym, na przykład Emilii Plater i gen. Józefa Bema. Zanotuj swoje spostrzeżenia.

Sposób ukazania śmierci w wierszu *Śmierć*
Pułkownika Adama Mickiewicza

Sposób ukazania śmierci w wierszu *Bema*
pamięci żałobny rapsod Cypriana Norwida

Polecenie 3

Wyjaśnij, w jaki sposób Juliusz Słowacki przekształca wzorzec wiersza żałobnego. Cemu służą te modyfikacje?

Polecenie 4

Odpowiedz na pytanie, na czym polega kontrast ukazany w wierszu *Pogrzeb kapitana Meyznera*.

Sprawdź się

((Juliusz Słowacki

Pogrzeb kapitana Meyznera

1

Wzięliśmy biedną trumnę ze [szpitalu](#),
Do żebrackiego mieli rzucić [dołu](#).
Ani łzy jednej matczynego żalu,
Ani grobowca nad garstką popiołu.
Wczora był pełny młodości i siły —
Jutro nie będzie nawet — i mogiły.

2

Gdyby przynajmniej przy rycerskiej śpiewce
Karabin jemu pod głowę żołnierski!
Ten sam karabin, w którym na [panewce](#)
Kurzy się jeszcze [wystrzał belwederski](#),
Gdyby miecz w sercu lub śmiertelna kula —
Lecz nie! — szpitalne łoże i koszula.

3

Czy on pomyślał? tej nocy błękitów,
Gdy Polska cała w twardej zbroi szczękła?
Gdy leżał smętny w [trumnie Karmelitów](#),
A trumna w chwili zmartwychwstałej pękła?
Gdy swój karabin przyciskał do łona? —
Czy on pomyślał wtenczas — że tak skona!

4

Dziś przyszedł chciwy jałmużny odźwierny
I przyszły [wiedmy](#), które trupów strzegą,
I otworzyli nam [dom miłosierny](#),
I rzekli: „Brata poznajcie waszego,

Czy ten sam, który wczora się po świecie
Kołatał z wami? — Czy go poznajecie?”

5

I płachtę z głowy mu szpitalną zdjęto
Nożem pośmiertnych rzeźników czerwoną.
Żrennicę trzymał na blask odemkniętą,
Ale od braci miał twarz odwróconą.
Więceśmy rzekli wiedmom, by zawarły
Trumnę — bo to jest nasz brat — ten umarły.

6

I przeraziła nas wszystkich ta nędza.
A jeden z młodszych spytał: „Gdzież go złożą?”
Odpowiedziała mu [szpitalna jędra](#):
„W święconej ziemi, gdzie przez miłość Bożą
Kładziemy poczet nasz umarłych tłumny,
W [jeden ogromny dół](#) — na trumnach trumny”.

7

Więc ów młodzieniec męki czując szczere,
Wydobył złoty jeden pieniądz drobny
I rzekł: „Zaśpiewać nad nim [Miserere](#),
Niechaj ogródek ma i krzyż osobny”.
Zamilkł: a myśmy pochylili głowy,
Łzy i grosz sypiąc na talerz cynowy.

8

Niech ma ogródek — i niech się przed Panem
Pochwali tym, co krzyż na grobie gada:
Że był w dziewiątym pułku kapitanem,
Że go słuchała rycerzy gromada,
A dziś ojczyźnie jest niczym nie dłużny,
Chociaż osobny ma [kurhan](#) z jałmużny.

9

Ale Ty, Boże! który z wysokości
Strzały Twe rzucasz na kraju obrońce,
Błagamy Ciebie, przez tę garstkę kości!
Zapał przynajmniej na śmierć naszą – słońce!
Niechaj dzień wyjdzie z jasnej niebios bramy!
Niechaj nas przecie widzą – gdy konamy!

Źródło: Juliusz Słowacki, *Pogrzeb kapitana Meyznera*, [w:] tegoż, *Wiersze*, oprac. J. Brzozowski, Z. Przychodniak, Wrocław 2013, s. 259–263.

Pokaż ćwiczenia:   

Ćwiczenie 1



W wierszu *Pogrzeb kapitana Meyznera* występuje wiele archaicznych form językowych. Pogrupuj je, wpisując we właściwe miejsca w tabeli.

archaizm fleksyjny

żrennica

wczora

zmarłychwstała

wiedmy

więceśmy

szpitalu

archaizm fonetyczny

archaizm słowotwórczy

archaizm składniowy

Ćwiczenie 2



Wiersz Juliusza Słowackiego *Pogrzeb kapitana Meyznera* jest przykładem liryki:

☐ bezpośredniej

☐ podmiotu zbiorowego

☐ refleksyjno-filozoficznej

☐ opisowej

☐ inwokacyjnej

Ćwiczenie 3



Scharakteryzuj podmiot liryczny wiersza *Pogrzeb kapitana Meyznera*. W tym celu uzupełnij mapę myśli.

◦ PODMIOT LIRYCZNY

- sytuacja, w jakiej znalazł się[br]podmiot liryczny
- uczucia[br]podmiotu lirycznego
- stosunek do[br]bohatera lirycznego
- stosunek do Boga

Ćwiczenie 4



Nazwij etos, do którego Juliusz Słowacki nawiązuje w drugiej strofie wiersza. Czemu służy to nawiązanie?

((Juliusz Słowacki

Pogrzeb kapitana Meyznera (fragment)

Gdyby przynajmniej przy rycerskiej śpiewce
Karabin jemu pod głowę żołnierski!
Ten sam karabin, w którym na **panewce**
Kurzy się jeszcze **wystrzał belwederski**,
Gdyby miecz w sercu lub śmiertelna kula —
Lecz nie! — szpitalne łożo i koszula.

Źródło: Juliusz Słowacki, *Pogrzeb kapitana Meyznera (fragment)*, [w:] tegoż, *Wiersze*, oprac. J. Brzozowski, Z. Przychodniak, Wrocław 2013, s. 259.

Ćwiczenie 5



Uzasadnij, że wiersz *Pogrzeb kapitana Meyznera* jest przykładem liryki funeralnej.

Ćwiczenie 6



Wypisz co najmniej cztery elementy świadczące o elegijności wiersza *Pogrzeb kapitana Meyznera*. Zwróć uwagę, co różni wiersz Juliusza Słowackiego od typowej elegii.

Ćwiczenie 7



Opisz, w jaki sposób w wierszu *Pogrzeb kapitana Meyznera* Juliusz Słowacki przedstawia paryski dom miłosierdzia.



Zapoznaj się z opinią Stanisława Makowskiego na temat powstania listopadowego, a następnie wyjaśnij, czemu w wierszu *Pogrzeb kapitana Meyznera* służy deheroizacja bohatera walczącego o wolność ojczyzny.

((Stanisław Makowski

Powstanie listopadowe

Powstanie listopadowe stało się dla romantyków podstawowym przeżyciem ideowym, a często także doświadczeniem biograficznym, które w decydujący sposób zaważyło na charakterze twórczości literackiej okresu dojrzałego romantyzmu.

Źródło: Stanisław Makowski, *Powstanie listopadowe*, [w:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. A. Kowalczykowa, J. Bachórz, Wrocław 1991, s. 755–756.



Porównaj obraz Władysława Podkowińskiego pt. *Marsz żałobny* z wierszem *Pogrzeb kapitana Meyznera*, a następnie wyjaśnij, w jaki sposób Juliusz Słowacki oddał tragizm wspólnych losów polskich emigrantów.



Władysław Podkowiński, *Marsz żałobny*, 1894

Źródło: domena publiczna.

Praca domowa

Porównaj sposoby przedstawienia bohaterów dwóch wierszy żałobnych Juliusza Słowackiego – Napoleona I i Józefa Meyznera. Zwróć uwagę na uwznioślenie postaci Napoleona oraz deheroizację kapitana Meyznera. Czemu służą te zabiegi?

((Juliusz Słowacki

Na sprowadzenie prochów Napoleona

1

I wydarto go z ziemi popiołem,
I wydarto go wierzbie płaczącej;

Gdzie sam leżał ze sławy Aniołem,
Gdzie sam leżał, nie w purpurze błyszczącej,
Ale płaszczem żołnierskim spowity,
A na mieczu jak na krzyżu rozbity.

2

Powiedz, jakim znalazłeś go w grobie,
Królewicu, dowódzco korabli?
Czy rąk dwoje miał krzyżem na sobie?
Czy z rąk jedną miał przez sen na szabli?
A gdyś kamień z mogiły podźwignął,
Powiedz, czy trup zadrzał, czy się wzdrygnął?

3

On przeczuwał, że przyjdzie godzina,
Co mu kamień grobowy rozkruszy,
Ale myślał, że ręka go syna
W tym grobowcu podźwignie i ruszy,
I łańcuchy zeń zdejmie zabojcze,
I na ojca proch zawoła: „Ojcze!”

4

Ale przyszli go z grobu wyciągać,
Obce twarze zajrzały do lochu;
I zaczęli prochowi urągać,
I zaczęli nań wołać: „Wstań, prochu!”
Potem wzięli tę trochę zgnilizny
I spytali — czy chce do ojczyzny?

5

Szumcie! szumcie więc morza lazury,
Gdy wam dadzą nieść trumnę olbrzyma.
Piramidy! wstępujcie na góry
I patrzajcie nań wieków oczyma.
Tam! — na morzach — mew gromadka szara
To jest flota z popiołami Cezara.

6

Z tronów patrzą szatany przestępne,
Car wygląda blady spoza lodów—
Orły siedzą na trumnie posępne
I ze skrzydeł krew trzęsą narodów.
Orły, niegdyś zdobywcze i dumne,
Już nie patrzą na słońce — lecz w trumnę.

7

Prochu! prochu! o! leż ty spokojny,
Gdy usłyszysz trąby wśród odmętu,
Bo nie będzie to hasło do wojny,
Ale hasło pacierzy — lamentu...
Raz ostatni hetmanisz ty roty
I zwyciężysz — lecz zwycięstwem Golgoty.

8

Ale nigdy— o! nigdy! choć w ręku
Miałeś berło, świat i szablę nagą:
Nigdy— nigdy nie szedłeś wśród jęku
Z tak ogromną litości powagą,
Z taką mocą... i z tak dumnym obliczem
Jak dziś, wielki! gdy powracasz tu niczem.

Źródło: Juliusz Słowacki, *Na sprowadzenie prochów Napoleona*, [w:] tegoż, *Wiersze*, oprac. J. Brzozowski, Z. Przychodniak, Wrocław 2013, s. 243–247.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: *Pogrzeb kapitana Meyznera* Juliusza Słowackiego jako przykład wiersza żałobnego

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawnieniu formułowanych sądów;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- interpretuje wiersz J. Słowackiego *Pogrzeb kapitana Meyznera*,
- wskazuje w utworze cechy liryki funeralnej,
- porównuje dwa teksty poetyckie, w których występuje motyw śmierci bohatera,
- wyjaśnia cel deheroizacji bohatera narodowego dokonanej przez poetę,
- porównuje wymowę wiersza Słowackiego z obrazem Władysława Podkowińskiego pt. *Marsz żałobny*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- metoda aktywizująca – spacer klasowy.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z informacjami zawartymi w sekcji „Przeczytaj” oraz wysłuchanie miniwykładu prof. Kuziaka, który

pozwoli im zapoznać się z kontekstem biograficznym dotyczącym bohatera wiersza J. Słowackiego. Zainteresowane osoby mają za zadanie wyszukać w dostępnych źródłach przykłady muzycznych utworów żałobnych.

2. **Recytacja.** Chętna lub wybrana osoba przygotowuje głośne czytanie utworu poetyckiego *Pogrzeb kapitana Meyznera*, z elementami aktorskiej interpretacji.

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy treści zawartych w sekcji „Wprowadzenie”. Przybliżenie przez nauczyciela tematu i celów lekcji. Określenie wiążących dla uczniów kryteriów sukcesu.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat lekcji. Poleca, by uczniowie przypomnieli literackie przykłady utworów żałobnych. Zadaje pytania: Jaki był cel tworzenia elegii czy trenów? Jakie zasady rządziły tymi gatunkami? Dobrym uzupełnieniem wstępnej dyskusji są polecenia 2 i 3 z sekcji „Prezentacja TED”, które uczniowie wykonują w parach, a nauczyciel weryfikuje poprawność ich odpowiedzi.

Faza realizacyjna:

1. **Odczytanie tekstu literackiego z elementami interpretacji aktorskiej.** Wybrana przed lekcją osoba prezentuje recytację utworu: *Pogrzeb kapitana Meyznera*. Tłem do odczytania wiersza są przygotowane przez uczniów muzyczne utwory żałobne.
2. Następnie nauczyciel prosi, by uczniowie, na podstawie lektury e-materiału, określili kontekst biograficzny dotyczący bohatera wiersza Słowackiego. Później, w parach, wykonują polecenie 1 z sekcji „Prezentacja TED”.
3. W drugiej części tej fazy lekcji uczniowie pracują indywidualnie. Wykonują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” wybrane przez nauczyciela. Warto zwrócić uwagę na ciekawe ćwiczenie dotyczące interpretacji tekstu (8) i ćwiczenie 9, którego celem jest porównanie obrazu Władysława Podkowińskiego *Marsz żałobny* z wierszem *Pogrzeb kapitana Meyznera*

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, np. Jaki obraz postaci kapitana Meyznera prezentuje wiersz Juliusza Słowackiego? Jakie cechy posiada liryka funeralna?
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Praca domowa zaproponowana w e-materiale.

Materiały pomocnicze:

- Jerzy Zdrada, *Wielka Emigracja po Powstaniu Listopadowym*, Warszawa 1987.
- Jarosław Maciejewski, *Nieznany pierwodruk i nieznany adresat wiersza Słowackiego*,

„Pamiętnik Literacki” 1953, 44/1.

Iwona Drobczuk-Zwolińska, *Dwie śmierci romantyczne (Jacek Soplica z „Pana Tadeusza” i kapitan Meyzner z „Pogrzebu kapitana Meyznera” Juliusza Słowackiego)*,

„Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie” 2003, z. IX.

Maria Janion, *Reduta. Polska poezja niepodległościowa*, Kraków 1979.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Prezentacja TED” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.